

О. Синченко; [науч. ред. К. Щеглова]. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2019. — 304 с.

9. Френсіс Кумбс. Мотиватор. Пер. з англ. М.: HIPPO PUBLISHING LTD. 2006. — 318 с.

10. Ходжсон Д. Экономическая теория и институты: манифест современной институциональной экономической теории [пер. с англ.] / М.: Дело, 2003. — 464 с.

11. Шваб, Клаус. Четвертая промышленная революция: перевод с английского / Клаус Шваб. — Москва: Издательство «Э», 2018. — 208 с.

УДК 316.4

Захарчук Н.С.

магістр, Державний торговельно-економічний університет

Миколайчук І.П.

доцент, Державний торговельно-економічний університет

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІЇ

Актуальність дослідження в першу чергу обумовлена формуванням в теперішніх умовах конкурентоздатної економіки в Україні, яка заснована на знаннях, і від того, наскільки активно відбувається процес відтворення інтелекту і знань, залежать якості і темпи розвитку всієї української нації.

Не зважаючи на героїчну боротьбу нашої держави із підступним російським ворогом, перед Україною постала незліченна кількість викликів, які потрібно подолати. В першу чергу це зміна системи управління держави, що не вдалось зробити у 1991, 2004 та 2014 роках та створення потужної економіки, спроби відбудови якої за останніх 30 років стали неуспішними. Україна повинна стати повноцінним стратегічним гравцем на геополітичній арені та вагомим суб'єктом міжнародних відносин. Важливою передумовою таких змін є зростання інтелектуального потенціалу нації.

Доволі багато як і вітчизняних науковців приділяли увагу вивченням інтелектуального потенціалу, зокрема А.Жарінова, В.Геєць, Б.Патон, В.Куценко, Б.Малицький, Є.Марчук, так і зарубіжні вчені — Брукінг, Т.Стюарт та ін. Кожний з них у свій час трактував поняття інтелектуального потенціалу по-різному. Куценко В. розглядає категорію «інтелектуальний потенціал» як таку, що охоплює: рівень освіти населення, відсоток студентства від загальної кількості населення, частку витрат на освіту й науку у ВВП,

питому вагу залучених до наукового обслуговування у загальній чисельності населення тощо [1, с.15-16]. Князь С. та Холявка Л. під інтелектуальним потенціалом пропонують розуміти сукупність інтелектуальних ресурсів, які у своїй взаємодії і взаємозв'язку створюють внутрішні, актуальні в певний період часу можливості підприємства для провадження інноваційно-спрямованої господарської діяльності з метою забезпечення його конкурентних переваг [3, с.192].

Освіта в сучасний період стає галуззю економіки, а основним ресурсом розвитку економіки є людський фактор — сама цінна людина, яка може відкритися, створити щось нове у виробництві, науці, культурі та ін. Тому найважливіша місія вищої освіти України — це підготовка інтелектуально розвинених, творчо працюючих професійних громадян.

Потребу зрозуміти сучасні соціально-економічні зміни гостро відчують усі соціологи та економісти. Найбільш важливими ознаками сучасного етапу соціально-економічних змін є інтенсивна глобалізація та геополітика, пов'язана з нею, зростання технологічних, природних, демографічних і соціогенних ризиків.

Аналіз причин, які гальмують розвиток інтелектуального потенціалу в Україні, показав, що основними з них є: недосконалість чинного законодавства щодо захисту інтелектуальної власності; невідпрацьованість механізмів державного стимулювання інноваційної діяльності; дефіцит державних ресурсів, потрібних для забезпечення високих темпів розвитку інноваційної діяльності у всіх галузях економіки; високий ризик вкладення капіталів у розвиток вітчизняної інноваційної діяльності; конкурентна боротьба різних держав за створення і реалізацію інноваційних продуктів та послуг тощо. Усе це та інші численні фактори зумовлюють низьку ефективність використання інтелектуального потенціалу в Україні [6, 26].

На превеликий жаль, у нашому суспільстві за останні 15 років інтелектуальний потенціал зазнав певної руйнації. Негативно на цьому позначилось втрата кадрового потенціалу, що відкинуло вітчизняну науку далеко назад; бракує високого статусу професорів та академіків наук; якісних параметрів та критеріїв роботи закладів вищої вищого навчального закладу. Нині все більше підприємств мають великий сумнів щодо кваліфікаційного рівня підготовлених спеціалістів.

Питання втрат інтелектуального потенціалу нації привертають до себе особливу увагу протягом останніх декількох років. Найчастіше це пов'язане з міграційними процесами — зміна українсь-

кими громадянами місця проживання, працевлаштування або навчання за кордоном, що активізує деструктивні тенденції інтелектуального розвитку та їх вплив на індикатори економічної безпеки. За умов обмежених ресурсів саме інтелектуальний потенціал країни є невичерпним джерелом інновацій, стимулом для розвитку та формування конкурентних переваг.

Еміграція вчених і висококваліфікованих фахівців, т.зв. «відтік мізків», — це серйозна загроза для інтелектуальної безпеки країни, котра визначається рівнем розвитку наукового потенціалу та інтелектуальних ресурсів, тобто станом підготовки працездатних носіїв наукового інтелекту, кількістю спеціалістів і вчених, людей з вищою освітою [Ков].

А останні події, пов'язані із війною, торкнулися кожної області України і спричинили масовий відтік висококваліфікованих кадрів закордон (понад 5 млн. населення протягом 2-х місяців), що максимально уповільнює подальший розвиток інтелектуального потенціалу нашої нації. Однак Україна ще й досі характеризується високорозвинутим інтелектуальним потенціалом. За попередніми підрахунками, його потужність становить 137-138 млрд. дол. А за відносною кількістю осіб з вищою освітою вона входить до першої десятки розвинутих країн світу [2].

Начасі сформована потреба формування та реалізації довгострокової стратегії розвитку інтелектуального потенціалу в Україні, яка спрямована на створення сприятливих умов для розвитку інтелектуального потенціалу нації як основи формування конкурентоздатної інноваційної економіки задля забезпечення зростаючих інтелектуальних потреб особистості й українського суспільства, адекватного реагування на системні виклики процесів глобалізації та європейської інтеграції України. Саме такі документи повинні розроблятися відповідно до стандартів ЄС і стати ефективним засобом управління інтелектуальним потенціалом не лише на загальнодержавному, а й на регіональному рівнях.

Сьогодні необхідно провести стратегічно важливі зміни в сфері розвитку та оцінки інтелектуального потенціалу нації. З цією метою має бути створена перспективна державна програма розвитку кадрового та наукового потенціалу України, пронизана усвідомленням реалій ХХІ ст. — часу глобальної економіки, панування інформаційних технологій і комунікаційних мереж, випереджаючого накопичення гуманітарного, зокрема, інтелектуального потенціалу.

Потоцький М. вважає, що забезпечення належної охорони інтелектуального ресурсу у воєнний час є свідченням підтримки дер-

жави національних винахідників, інноваційного бізнесу, а також однією з умов залучення іноземних інвестицій в Україну. В Україні владні повноваження у сфері інтелектуальної власності делеговані Національному органу інтелектуальної власності (НОІВ). Функції НІОВ наразі виконує Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) [5].

У державній стратегії щодо формування та розвитку інтелектуального кадрового та наукового потенціалу нації повинні органічно поєднуватись чинники економічної ефективності та конкурентоспроможності, соціалізації та гуманізації розвитку, екологізації виробництва, ринкові механізми та засоби державного регулювання сучасного типу. Прийняття стратегічних критеріїв розвитку вітчизняного інтелектуального потенціалу є питанням часу, якого стає все менше для інтелектуальної незалежності Української держави.

Водночас випереджаючий розвиток інтелектуального капіталу, основою якого є постійно зростаючий сукупний людський потенціал, буде запорукою гідного шляху України в майбутнє.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Данилишин Б., Куценко В. Відтворення інтелектуального потенціалу у контексті розвитку знаннєвої економіки. *Вісник НАН України*. 2004. № 7. С.15-24.
2. Державний комітет статистики України: Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Князь С., Холявка Л. Складові системи формування інтелектуального потенціалу підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2014. Вип. 6(2). С.191–194. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6\(2\)_51](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2014_6(2)_51)
4. Ковальчук Ю. Збереження наших «розумів», або чому потрібно боротись з відтоком інтелектуального потенціалу з України URL: <https://kovelpost.com/blogs/3235>
5. Потоцький М. Охорона прав інтелектуальної власності в умовах воєнного стану URL: https://zib.com.ua/ua/151006-ohorona_prav_intelektualnoi_vlasnosti_v_umovah_voennogo_stan.html
6. Пшик Б.І. Копитко С.Б. Роль інтелектуального потенціалу у зміцненні економічної безпеки держави. *Економіка та управління національним господарством*. 2016. Вип. 2 (118). С.24-27.